

СТАНОВИЩЕ

От: проф. д-р Димитър Христов Тенчев
Химикотехнологичен и металургичен университет - София
Научна специалност: Икономика и управление

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност: 3.1.Социология, антропология и науки за културата (Социология)

Автор на дисертационния труд: **Емил Димитров Георгиев**

Тема на дисертационния труд: **Усвояване или опитомяване: Институционалният трансфер на международни управленски стандарти в българския бизнес, 2007-2012г (Върху примера на сертифицирането съгласно бизнес стандарта за управление на качеството ISO 9001)**

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед РД 38-285/ 02.05.2018 на Ректора на Софийски университет "Св. Климент Охридски"

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра "Социология" при Философски факултет на Софийския университет по научна специалност " Социология, антропология и науки за културата (Социология)"/" Обучението е осъществено в *редовна/задочна/свободна* форма през периода 2012 г. - 2015 г.

Завършил е ОКС Бакалавър, специалност "Социология" и ОКС Магистър по психология специалност „Организационно поведение и консултиране на организацията“ в Софийски университет „Кл. Охридски“. Като допълнителна специализация е завършил курсове за "Вътрешни одитори на системи за управление на здраве и безопасност - OHSAS" и "Мениджъри и Вътрешни одитори на Системи за управление на качеството ИСО 9001:2008 и ИСО 19011:2002" към "Клуб 9000".

Притежава практически и управленски опит като Стажант консултант за малък и среден бизнес към "ПОП.БГ" ООД, София, консултант по системи за управление при "Интегрити Консултинг" ООД, София, Лектор/ Организационен консултант и психолог при "СТМ-ТИЙМКОД" София, Управител/Организационен и бизнес консултант /Психолог при "ДЕС Партньърс" ООД София, Директор/Психолог при "Фондация Стрес Фактор" София.

От 2013 г. до момента е асистент по Социология към катедра „Социология“, Философски факултет на Софийски университет "Кл. Охридски" София.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за становище дисертационен труд е в обем от 254 страници и е структуриран в увод, четири глави и заключение. Апликиран е с 5 фигури, 40 таблици, 5 приложения и са посочени 239 литературни източника.

Безусловно актуалността на проблематиката е висока и е продиктувана от един чисто "човешки" поглед върху ролята и мястото на сертифицираните системи за качеството, а именно от начина на възприемане на необходимостта от разработване и внедряване на такива системи и постигнатите резултати в следствие на тяхното функциониране. Авторът първо смело е коментирал акценти, които се споделят негласно в бизнеса, а в следствие на базата на проведеното изследване с висока достоверност е доказал именно различните нагласи на заинтересованите страни по отношение на проблематиката, което е заложено и в неговата теза на дисертационния труд - **че качествено управление в организационен аспект може да бъде мислено като социален процес на създаване и поддържане на баланс между личните, субективни стремежи и организационните (бизнес) цели.**

В този контекст адекватно са определени **обектът** на научното изследване - сертифицирани български бизнес организации, внедрили Системи за управление на качеството съгласно ISO 9001 в периода 2007 – 2012 г. и **предметът** на изследване - социалните процеси (в контекста на разбирането на бизнес управлението като социален процес), които възникват по повод въвеждането и сертификацията на СУК съгласно ISO 9001. По-конкретно анализът се интересува от вида приемственост и специфичния начин на интерпретация и внедряване на международен стандарт ISO 9001 от български бизнес организации. Литературните източници са релевантни относно разглежданата проблематика.

Формулираните работни хипотези са адекватни и логически обвързани. Резултатите от изследването на релевантността им спрямо бизнес средата в страната потвърждават тяхната достоверност.

В Първа глава е направен исторически преглед на възникването и еволюцията на управлението на качеството като управленска концепция, както и са разгледани два на практика често противопоставящи се подхода - технико-икономическия и социалния в управление на качеството. Осъществената научна критика на някои аспекти на стандарта са добре аргументирани както със собствено мнение на докторанта, така и позоваване на адекватна референтна литература. Изключително релевантен е коментарът относно субективизма при възприемането на качеството на продуктите и услугите от страна на потребители и клиенти, което дава нов прочит на адекватността на възприемането на философията за универсализма на СУК за доставчика на същите продукти и услуги.

Глава втора е посветена на бизнес управлението като институционален модел. Адекватно са интерпретирани съвременните модели за управление на организациите. Без конкретно задълбочаване на коментарите се подразбира и негативното влияние на глобализацията върху "елиминирането" на дребните "актьори" на бизнес сцената чрез създаване и прилагане на изисквания и регламент, които не винаги са подходящи за конкретния случай.

За да бъдем обективни би трябвало да се подчертае, че самият стандарт ИСО претърпява еволюционно развитие, като в последната си към момента версия 2015 дава доста голяма свобода и намалява ограниченията относно изискванията за разработване и функциониране на СУК. Самата интерпретация на наименованието на стандарта повече тангентира към дефиницията "Система за осигуряване на удовлетворението на изискванията и очакванията клиентите.....".

По подходящ начин са систематизирани и мотивите, които подтикват фирмите да поемат по пътя на сертифициране на системите си за управление. Правилно са идентифицирани факторите на външния натиск, но по отношение на вътрешната мотивация би могло да се коментира, че големите предприятия имат наистина крещяща необходимост от поставяне в ред на процесите и процедурите с оглед висока проследимост и адекватно предприемане на реактивни действия при "излизане" от предварително зададените параметри. В този смисъл е удачно да се търси и връзката между СУК и наличните и функциониращи ERP системи, чиято симбиоза води реално до повишаване на ефикасността на процесите вътре в организациите.

В трета глава е направена изключително сполучлива интерпретация на термина "Опитомяване" в контекста на прилаганите мениджърски практики за разработване и внедряване на СУК особено в България. Адекватно са систематизирани нагласите, подтиците, подходите оказващи влияние върху тези процеси.

Известен коментар относно експлицитността на правилата при разработването на системите за управление на качеството от серията ИСО 9001, би могъл да бъде направен в контекста на изначалната логика на целия процес, а именно: **Кажки какво правиш!** (това е в основата на разработване на процедурите и правилата за работа по отношение на бизнес процесите, където общо взето не би трябвало да има външен натиск "Това се прави точно така!"); **Прави, каквото казваш** (спазване на вече описаните правила и процедури); **Докажи, че го правиш!** (записите по качеството, доказващи спазването на разписаните правила и процедури) и **Направи го по-добре!** (даването на насока за постоянно усъвършенстване на дейността). Би могло да се твърди, че именно тази относителна свобода дава право на мениджмънта на компаниите да прилагат "частично опитомяващи практики".

Четвърта глава представлява методологията и анализа на извършеното емпирично изследване. Формулираните четири хипотези и декомпозираните под-хипотези са изследвани обективно и адекватно и приемането или отхвърлянето им е релевантно на базата на избраните критерии и емпиричен материал. Проведеното социологическо изследване представлява огромен труд, но резултатите от него са изцяло в контекста на реалната практика и нагласи на мениджмънта и персонала в обичайното функциониране на организациите. Математическият апарат е коректно приложен и резултатите са адекватно интерпретирани.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

По мое мнение поставената цел и свързаните с нея задачи в дисертационния труд са постигнати. Дефинираната теза и развитите научни хипотези са намерили своя отговор в хода на работата и по същество доказват актуалността на проблематиката и представляват добра основа за разработване на подходящи подходи и практики,

подобряващи процесите на разработване и внедряване на сертифицирани системи за управление на качеството. Целият поток на разработката е логически обвързан и последователен.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В автореферата са посочени пет приноса, без да е направена класификация в контекста на научен и/или научно-приложен принос има всеки от тях. Позволявам си да направя свой прочит на така представените и да ги определя по следния начин:

С научен принос са 1, 2 и 4, в контекста на **създаване на ново научно знание**.

3 и 5 са с научно приложен характер (в контекста на анализа и синтеза на съществуващото научно познание в областта, относно критерия **Обогатяване на съществуващите научни знания**).

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По тематиката на дисертационния труд дисертантът е представил четири научни и научно приложни публикации, две в съавторство и две самостоятелни, представени в научни списания и издания. Всички те са в контекста на разработката.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е представен в изискуемия от учебното заведение вид. В него са посочени всички важни акценти от представения дисертационен труд по адекватен начин, позволяващ логичното възприемане на развитие на тезата на дисертацията. В този смисъл има пълно съответствие между съдържанието на дисертационния труд и представеното в автореферата съдържание.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Позволявам си до отбележа, че в представената извадка има само една голяма фирма в областта на производството и строителството и в този смисъл достоверността на направените изводи по отношение на такъв вид организации не би трябвало да се възприемат еднозначно. Както беше споменато по-горе големите организации се нуждаят от писмени правила, регламентиращи всички дейности, за да са сигурни, че могат да постигнат повторимост на резултатите на всеки процес, както и съществени подобрения на неговата ефикасност и ефективност.

Бих препоръчал дисертантът в своите следващи изследователски разработки да засили акцента именно върху фирми с такъв мащаб, предвид процесите на глобализиране на бизнеса, сливане и изкупуване в световен аспект като по този начин отрази социалния контекст на стандартизацията и даде насоки за облекчаване на процедурите на разработване и внедряване на СУК.

8. Заключение

В заключение искам да декларирам своята твърда **положителна** оценка за представения от Емил Димитров Георгиев дисертационен труд. Разработката, направените изводи и обобщения и дефинираните приноси са напълно адекватни. Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за

организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийски университет "Климент Охридски" и покрива наукометричните показатели за придобиването на образователна и научна степен "доктор".

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури **да гласува положително и да присъди** на Емил Димитров Георгиев образователна и научна степен „**доктор**“ по професионално направление научна специалност: 3.1.Социология, антропология и науки за културата (Социология)

Подпис:
(проф. д-р Димитър Генчев)

Юни, 2018 г.
София